

**TÜRK ROMANINA DERKENAR:
ENVER BEHNAN ŞAPOLYO VE
ROMANCILIĞI**

Necla Dağ

Ankara, 2023

TÜRK ROMANINA DERKENAR: ENVER BEHNAN ŞAPOLYO VE ROMANCILIĞI

Yazar

Necla Dağ

Editör

Murat Yusuf Önem

ISBN: 978-625-6444-20-1

1. Baskı

Ekim, 2023 / Ankara

Yayın Sertifika No

46683

Matbaa Sertifika No

46682



Grafiker®

Yayınları

Yayın No: 483

Web: grafikeryayin.com

Kapak, Sayfa Tasarımı,

Baskı ve Cilt



Grafiker®

Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık

Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

Oğuzlar Mahallesi

1396. Cadde No: 6/A

06520 Balgat-ANKARA

Tel : 0 312. 284 16 39 Pbx

Faks : 0 312. 284 37 27

E-mail : grafikер@grafiker.com.tr

Web : grafikер.com.tr

Kitabın hukuksal ve bilimsel sorumluluğu yazarına aittir.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	5
1. ENVER BEHMAN ŞAPOLYO'NUN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ	9
1.1. Enver Behnan Şapolyo'nun Hayatı	9
1.2. Edebî Kişiliği	14
1.3. Eserleri	19
2. ENVER BEHMAN ŞAPOLYO'NUN ROMANLARININ İNCELENMESİ	43
2.1. Lale Devrinin Boynu Bükük Lalesi: Ayşim	44
2.2. Sultanlıktan Esarete: Yıldırım ve Prenses Olivera Aşkı	78
2.3. Lale Devrinde Şair Nedim'in Aşkı	116
2.4. Anadolu Fatihi Alpaslan	143
2.5. Yayla Gülü	156
2.6. Kılıç Aslan	181
2.7. Fatih İstanbul Kapılarında	218
SONUÇ	241

ÖN SÖZ

Edebiyat, içinde doğduğu toplumun tarihsel, kültürel, ekonomik ve coğrafi koşullarından izler taşır. Yazarın yaşadığı dönem ve tanık olduğu durumlar kadar dış dünyadaki yaşantıların yarattığı iç çatışmalar da edebiyat ürünlerine yansır. Dönemin öne çıkan eğilimleri, beğenileri, olayları, giyim tarzı, müzikleri, en çok izlenen filmi, çok satan kitapları ve popüler dergileri, edebî metnin içeriğinde saklanan ayrıntılarla aktarılır. Edebî metinler, toplumsal gelişmeler kadar yazarın olaylar karşısındaki duruşunu da yansıttığından hem tarihsel hem de bireysel kaynak niteliği taşırlar. Bu anlamda popüler kültür ürünleri döneme hâkim olan fikirler hakkında bilgi vermesi ve iletmek istenen mesajın hedef kitleye ulaştırılması açısından önemli kaynaklardır.

Türk edebiyat tarihinde özellikle Tanzimat ile başlayan süreçte sanatın toplum için mi yoksa sanat için mi olduğu tartışmaları yapılmış; toplumun eğitilmesi, sorunlarına çözüm üretilmesi gerektiği kadar sanatın şahsi olduğu görüşü de savunulmuştur. Sanatın toplum için olduğunu savunan aydınlar, şeklinde değiştirilmeli. eserlerini halkın bilinçlenmesi ve yapılan yenilikleri desteklenmesi beklentisi ile kaleme almışlardır. Özellikle Batılılaşma çalışmaları ve Meşrutiyet'in ilanı sürecinde toplumun gelişmelerden haberdar olması için edebî eserlerden faydalanılmış, bu durumu işlenen temaları ve eserin üslubunu etkilemiştir. Halkın anlayabileceği seviyede eser yazma anlayışı, yazarın para kazanma amacıyla birleşince ortaya çıkan popüler edebiyat ürünlerinin eleştirilenler tarafından olumsuz değerlendirilmesi de kaçınılmaz olmuştur.

Sanayi devriminden sonra birçok alanda başlayan modernleşme, geleneksel olan her şeyin durağan yapısından dolayı sıkıcı ve terk edilmesi gerektiği fikrini güçlendirir. Hız, eğlence, değişim ve tüketim, çağın ve kültürün temel özellikleri haline gelerek yaşamın tüm değerlerini etkiler. Sanat ve edebiyat, modernleşmenin getirdi-

ği bu yeniliklerden payını alarak geniş kitlelere daha kısa zamanda ulaşacak, onları eğlendirecek yeni ürünler ortaya koymayı amaçlar. Popüler edebîyat, bu anlamda kapitalizmin hızlı üretim ve tüketim yönelik amaçlarına en çok hizmet eden alanlardan biri haline gelir. Özellikle 18. yüzyılın ortalarından itibaren siyasi rejimlerin değişmesi ve eğitimin zorunlu hale getirilmesi nedeniyle okumaya meraklı kitleler ortaya çıkar. Bu durumda kazandırılmak istenen değerlerin öğretilmesi amacıyla dönemin aydınları eserlerinde hem popüler kitleyi doyuracak hem de dönemin siyasi ideolojisinin pratiklerini aktaracak konular ele almaya başlarlar. Osmanlı Devleti'nin yıkılışından sonra Ankara'da kurulan yeni devletin kurucuları ve destekçileri de genç neslin yeni rejime sahip çıkmasını sağlamak amacıyla eğitim alanında birçok yeniliğe imza atarlar. Bu dönemin bu dönemin siyasi isimleri şeklinde aynı zamanda edebiyat ile uğraştıklarından popüler bir vasıta olan edebîyata başvurmayı ihmal etmezler. Erken Cumhuriyet döneminin aktif yazarlarından Enver Behnan Şapolyo, Türk edebiyatında popüler tarihî romancılığın revaçta olduğu bu dönemde Atatürk ilke ve inkılaplarını yansıtan birçok roman yazarak yeni rejimin en büyük destekçisi olur. Enver Behnan, ağırlıklı olarak arka fonda aşkın olduğu edebî yönü düşük tarihî romanlar yazar. Eserlerinde Cumhuriyet döneminin çocuklarını ve insanların eğitmek, yeni yönetimin ideolojik öğretilmesini benimsetmek amacı olduğundan çoğu zaman estetik kaygı gütmeyen edebî derinlikten uzak, popüler kitle kültürüne hitap eden konularda romanlar kaleme alır. Yazarın eserleri genel olarak popüler roman özelliklerinin hepsini taşır. Cumhuriyet döneminde eserleri çok okunmasına rağmen günümüzde yazar akademi camiası dışında pek tanınmamaktadır. Bu nedenle yazarın romanlarının incelenmesi, edebiyat alanına sağladığı katkının ortaya konulması yeni nesillere yazarı tanıtmak açısından önemlidir. Yazarın, tarihî romanları, hikâyeleri, masalları, halk edebiyatı derlemeleri ve biyografik çalışmalarının yanı sıra Türk tarih, basın ve eğitim alanındaki yazıları oldukça fazladır. Tarih, edebiyat ve sosyoloji alanlarında yapılan akademik çalışmalarda Şapolyo'nun eserlerine kaynak olarak çokça başvurulmuş; ancak yazarın biyografisi ve eserleri üzerine Doç. Dr. İrşad Sami Yuca'nın hazırladığı doktora çalışması dışında ayrıntılı bir çalışma henüz yapılmamıştır. Yuca, tezde yazarın daha

çok gazeteciliğini ele alır, eserleri hakkında bilgi verir, anılarını ise Kara Günler Millî Mücadele Anıları adıyla Osmanlıcadan çevirir. Bu çalışmalarının yanı sıra Şapolyo ile ilgili iki adet makale de yayımlar. Doç. Dr. Koray Üstün Teis projesinde, Prof. Dr. İbrahim Şirin ise *Atatürk Ansiklopedisi'*nde yazarın kısa biyografisini yazar.

Bu çalışmada yazarın hayatı ve tarihî romanları incelenmiş, roman çözümlemesi üzerinden edebî kişiliği ve romancılığı ele alınmıştır. Popüler romancılığın özellikleri göz önünde bulundurularak Enver Behnan'ın, 1930-1965 yılları arasında kitap halinde basılan yedi adet tarihî romanı; olay örgüsü, kişi kadrosu, zaman, mekân, anlatıcı ve bakış açısı, dil, üslup ve anlatım teknikleri açısından metin çözümleme yöntemiyle incelenmiştir. Şapolyo'nun eserlerinden yapılan alıntılarda yazım yanlışları oldukça fazladır. Bu yazım yanlışlıklarının bazıları o dönemde geçerli olan kurallarından, bazıları ise yazarın üslubundan kaynaklıdır. Bu nedenle yazım yanlışlıkları düzeltilmeden romanlardaki haliyle alıntı yapılmıştır. Romanların yeni baskısı bulunmadığından bazı eserler sahaflar ve Millî Kütüphaneden temin edilmiştir. Büyük bir emek sonucunda elde ettiği Enver Behnan Şapolyo'ya ait özel fotoğrafları, dergilerde kalan çalışmalarını benimle paylaşan Doç. Dr. İrşad Sami Yuca hocama, akademik hayatımın her anında desteğini hissettiğim değerli hocam Prof. Dr. Yakup Çelik'e çalışmanın şekillenmesinde yardımlarını esirgemeyen kardeşim Aslan Dağ'a, Dr. Öğretim Üyesi Suna Özcan, Dr. Yasin Yavuz'a, kitabın editörlüğünü titizlikle yapan Dr. Murat Yusuf Önem'e ve yoğun mesaisine rağmen aradığım kaynağa ulaşmam için zaman harcayan Arş.Gör.Dr. Ergin Altunsabak hocama teşekkür ederim.

Dr. Necla Dağ
Aksaray, Ekim 2023

KAYNAKÇA

- Aktaş, Ş. (1991). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Argunşah, E. H. (2016). *Tarih ve Roman*. Ankara: Kesit Yayınları.
- Aygün, E. (2013). "Erken Cumhuriyet Dönemi Çocuk Roman ve Hikâyelerinde Bellek Sosyalizasyonu Çerçevesinde Çocuk Özne". *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 3 (1), 110-128.
- Bayrak, Ö. (2013). *Teofik Fikret'in Şiirlerinde Mekân ve Algı*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Baysal, E.(2022). "Namık Kemal'in Piyeslerinde Kurgu, Anlatıcı ve Anlatım Teknikleri". (Yüksek Lisans tezi) Bartın: Bartın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Beydilli, K. (2017). "II. Murad'ın Eşi Sırp Prensesi Mara Brankovi (1418-1487)". *Osmanlı Araştırmaları / The Journal of Ottoman Studies*, 49 (49), 383-412.
- Boynukara, H. (1993). *Modern Eleştiri Terimleri*. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınları.
- CHP Halkevleri Öreneği (1935). Ankara: Ulus Basımevi.
- Çelik, Y. (2002). "Tarih ve Tarihî Roman Arasındaki İlişki Tarihî Romanda Kişiler". *Bilig*, (24), 49-67.
- Çetin, N. (2012). *Roman Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Öncü Kitapevi.
- Çetindaş, D. (2006). *Popüler Tarihî Romanlar ve M. Turhan Tan*. (Yüksek Lisans tezi). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demiryürek, M. (2013). "Kurgusal Metinlerde İkinci Kişili Anlatıcı ve Bakış Açısı." *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 2,120-139.
- Eco, U. (2017). *Popüler Roman Kahramanları*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Forster, E. M. (2001). *Roman Sanatı*. (Ünal Ay, Çev.) İstanbul: Adam Yayınları.

- Enginün, İ. (2002) .*Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Gençer, L. (2023). "Edebiyatta Anlatıcının Rolü: Bakış Açıkları". <https://www.soylentidergi.com/edebiyatta-anlaticinin-rolu-bakis-acilari/> (Erişim tarihi: 01.10.2023)
- Gürbüz, H. ve Akın, H. (2020). "Popüler Roman / Estetik Roman Kavramları ve Aşk Romanı". *Türkiyat Mecmuası*, 30 (1), 1-23.
- Güreşir, K. (2021). "Erken Cumhuriyet Devri Resmî İdeolojisini Osmanlı Tarihi Konulu Romandan Okuma Denemesi (1923-1938)". *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 10(1):160-178.
- Hınçer, B. (1967). "Folklorcularımız: Enver Behnan Şapolyo". *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, 215: 4132.
- Kaya, M. (2004).*Türk Romanında Destan Etkisi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Keskin, M. Ç. (2017). "Osmanlı Sarayı'nda Bir Sırp Prenses: Mileva Olivera Lazarevic". *Bilig*, 82, 269-301.
- Korkmaz, R. (2002). Romanda Entrik Kurguyu Oluşturan Değerlerin Görüntü Düzeyleri Üzerine Bazı Öneriler. *A Festschrift to Lars Johanson/ Lars Johanson Armağanı* içinde (s.271-282) Ankara: Grafiker Yayınları.
- Korkmaz, R. (2007). Romanda Mekânın Poetiği. (A. Külahlıoğlu ve İ. Süer-Eker Ed.), *Edebiyat ve Dil Yazıları Mustafa İsen'e Armağanı* içinde (s. 339-415). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Korkmaz, R. (2018), Sabahattin Ali'nin Romanlarında Karakterler/Kişiler Dünyası. (Ramazan Korkmaz, Veysel Şahin Ed.) *Romanda Kişiler Dünyası* içinde (s. 10-23), Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kurt, M. (2019). "İçkanama'da Anlatının Dili, Anlatıcının Sesi". *Turkish Studies Language and Literature*, 14, 171-178.
- Milas, H. (2005). *Türk ve Yunan Romanlarında "Öteki" ve Kimlik*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Önal, M. (2008). "Edebî Dil ve Üslup". *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 36, 23-47.
- Özcan, A.(1992). "Baltacı". *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 5, 34-35.

- Sağlık, Ş. (2010). *Popüler Roman Estetik Roman*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Şapolyo, E.B. (1934). *Ayşim*. Ankara: Cumhuriyet Kitabevi.
- Şapolyo, E.B. (1935). "Etnoğrafya". *Ün*, 2, 273-275.
- Şapolyo, E. B. (1944). *Yıldırım ve Prenses Olivera*. Ankara: Ali Bitik Kitabevi.
- Şapolyo, E. B. (1952). *Şehzade Karabulut*. İstanbul: Rafet Zaimler Yayınevi.
- Şapolyo, E. B. (1966). *Kılıç Arslan*. İstanbul: Türkiye Yayınevi.
- Şapolyo, E. B. (2013). *Fatih İstanbul Kapılarında*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Şapolyo, E. B. (1952). *Lale Devrinde Şair Nedimin Aşkı*. Ankara: Öz-Ar Yayıncılık.
- Şapolyo, E.B. (2013). *Yayla Gülü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Şapolyo, E. B. (1955). *Gelincik Abla*. İstanbul: Rafet Zaimler Yayınevi.
- Şapolyo, E. B. (1964). *Selçuk Han*. Ankara: Öğretmenler Bankası Yayınları.
- Şapolyo, E. B. (1964). *Tuğrul*. Ankara: Öğretmenler Bankası Yayınları.
- Şapolyo, E. B. (1964). *Melikşah*. Ankara: Öğretmenler Bankası Yayınları.
- Şapolyo, E. B. (1965). *Türk Efsaneleri*. İstanbul: Rafet Zaimler Yayınevi.
- Şapolyo, E. B. (1966). *Türk Akıncıları*. İstanbul: Rafet Zaimler Yayınevi.
- Şapolyo, E. B. (2012). *Anadolu Fatihi Alparslan*. Ankara: Ötüken Yayınları.
- Şapolyo, E. B. (1966). *Dede Korkut Masalları (Oğuzname)*. İstanbul: Rafet Zaimler Yayınevi.
- Şapolyo, E. B. (1966). *Kılıç Aslan*. İstanbul: Türkiye Yayınevi.
- Şapolyo, E. B. (1966). *Yıldırım Beyazıt Geliyor*. İstanbul: Rafet Zaimler Yayınevi.
- Şapolyo, E. B. (1974). "Atatürk ve Halkevleri". Atatürk ve Halkevleri (Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler), Ankara: Türk Tarik Kurumu Basımevi.
- Şapolyo, E. B. (1974). *Türk Gazeteciliği Tarihi ve Her Yönüyle Basım*. Ankara: Güven Matbaası.
- Şirin, İ. (2023). Enver Behnan Şapolyo. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/enver-behnan-sapolyo/?pdf=3682> (Erişim Tarihi: 21.05.2023)

- Taştan, Z. (2012). "Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Nevşehirli Damat İbrahim Paşa". 1. Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu içinde (C. 8, s.201-208).Nevşehir: Nevşehir Üniversitesi Yayınları.
- Tekin, M. (2009). *Roman Sanatı*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Tepebaşı, F. (2012). *Roman İncelemesine Giriş*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Tosun, N. (2011). *Modern Öykü Kuramı*. İstanbul: Hece Yayınları.
- Türkes, A. Ö.(1998). "Tarihî Roman Roman Gibi Tarih". *Virgül Dergisi*, 3, 16-19.
- Uğurdağ, C. (2021). 1980-2020 Yılları Arası Cumhuriyet Dönemi Türk Tiyatrosu. (Ed.Nurullah Çetin, Fatih Sakallı, Cengiz Karataş, Ed.). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı* içinde (s.709-715). Ankara: İlbilge Yayıncılık.
- Uygun, İ. (2014). *Cumhuriyet Dönemi Tarihî Romanları 1923-1946: "Eski" Kahramanların Yeni Söylemleri*. (Yüksek Lisans). Ankara: İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Üstün, K. (2019). Enver Behnan Şapolyo. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/sapolyo-enver-behnan> (Erişim Tarihi:13.03.2023).
- Üyepazarcı, E. (2019). *Unutulanlar, Hiç Bilinmeyenler ve Bilinmek İstemeyenler*. İstanbul: Oğlak Yayınları.
- Yivli, O. (2020). "Anlatıcı Sorunsalı". *Söylem Filoloji Dergisi*. 5(1): 8-20.
- Yuca, İ. S. (2014). *Enver Behnan Şapolyo: Tarihçiliği, Gazeteciliği ve Edebî Kişiliği*. (Doktora Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yuca, İ. S. (2017). *Kara Günler Enver Behnan Şapolyo ve Millî Mücadele Hatıraları*. Konya: Çizgi Kitabevi.